

Diktatúra a mindennapokban. Gellérd Imre láttelelei Siménfalván az ötvenes években²

Bevezető

Dolgozatunk társadalomtörténeti feltárás az ötvenes évek sztálinista diktatúrájának mindennapjairól. Téma- és helyszínválasztásunkat a Nyikó menti Siménfalván 1947 szeptembere és 1959 novembere között szolgáló Gellérd Imre unitárius lelkész³ irathagyatékára alapoztuk. Gellérd Imre társadalmi környezete viszonyainak, kapcsolatainak, cselekvési környezetének, e viszonyok változásainak nemcsak krónikása volt, hanem töprengő értelmezője is. Mindig kérdéses – a hiteles tanúbizonyosságok ritkasága miatt –, hogy mennyire mélyen ismerhető meg az egykor volt valóság, az a lezárult múltbeli kontextus, amely meghatározta a cselekvők mozgásterét. A hatalomnak alávetettek saját védelmükben a legritkább esetben hagyták írásbeli nyomát bizonytalanságaiknak, szembenállásuknak, az ilyen bizonyítékok csak veszedelmet hoztak volna rájuk. Gellérd Imre lelkései jelentései az ötvenes évek falusi társadalmának belső válságáról aligha túlbecsülhető, értékes társadalomtörténeti források: ritka, hiteles tanúbizonyosságok az adott szociokulturális környezet mentális állapotáról. Az egyéni és közös-

¹ OLÁH Sándor (Homoródalmás, 1954) a csíkszeredai KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központjának alapító tagja. Az intézet megalakulásától (1990) részt vett a különböző kutatási programokban, illetve bekapcsolódott anyaországi intézetek székelyföldi kutatásaiba (Politikatudományok Intézete, Kisebbségkutató Intézet, Teleki László Intézet). Elérhetősége: issigyo@yahoo.com.

² Készült a NKFI 128848. sz. *Székely önkép-építés a 19–20. században* c. program támogatásával.

³ Gellérd Imre (1920–1980) részletes életrajzi adatainak közzétételét jelen keretek között eltekintünk. Három könyv jelent meg róla: *A lélekből építő. Gellérd Imre emlékére. Gellérd Imre emlékkonferencia. Székelykeresztúr, 2005. augusztus 6.*, szerk. JAKABFY Tamás (Kolozsvar: ODFIE–ULOSZ, 2007), GELLÉRD Judit, *A Liberté rabja. Dr. Gellérd Imre (1920–1980)* (Kolozsvar: ODFIE–UNIQUEST, 2005), GELLÉRD Judit, *A kudarc áldásai* (Csíkszereda: Pro-Pint Könyvkiadó, 2016), Gellérd Imre munkásságát, életrajzi adatait összefoglalta JAKAB Dénes, „Meghalt Gellérd Imre”, *Keresztény Magvető* 86 évf., 1–2 sz. (1980): 45–51.

ségi társadalmi magatartásmódok, a cselekvési terek változatainak feltárását nehezíti, hogy „csak kivételesen fordul elő, hogy maguk a források tárják elénk az alternatívákat, s még ennél is ritkábban bukkannak fel bennük azok a bizonytalanságok, amelyekkel a múlt társadalmi szereplői szembesültek.”⁴ A Gellérd Imrétől fennmaradt forrásokból (lelkészi jelentések, jegyzőkönyvek, az egyházi élet szervezésének folyamatában keletkezett különféle feljegyzések) a mentalitás- és kultúrtörténeti ismeretek, társadalom- és világtérképezési kísérletek mellett fellelhető a bizonytalanság, a félelem mint a cselekvést meghatározó tapasztalat az egyéni stratégiák keresésében az esélyek javítására. Gellérd Imre siménfalvi lelkészsége idején a lelkészi gyakorlatában különböző céllal és különböző kontextusokban – önkéntesen vagy elvárásoknak, egyházi szabályozásoknak eleget téve – keletkezett elsődleges források arra bátorítanak, hogy vizsgálódásaink közép-pontjába e korszak társadalmi szereplőinek tapasztalati horizontját, az intézményi és egyéni gyakorlatok változatait állítsuk. „Egy-egy történelmi időszak magatartási kódjait, a cselekvéseket indukáló körülményeket valamiképpen meg kell fejteni, különben egy idő után a még élő kortársak egy része sem érti meg azokat.”⁵ Nézőpontunk a mindennapi társadalmi gyakorlatok alulnézeti perspektívája, a hétköznapi társadalomtörténet szempontjai. Ez a kutatási irány a társadalmi szereplők sokféle egyéni gyakorlatának vizsgálatát helyezi előtérbe. A kutatások alapvető kérdése az egyén társadalmi tapasztalata, annak horizontja, a múltbeli cselekvők világának felfedezése.

Gellérd Imre életútjának siménfalvi szakasza a totalitárius sztálinista, majd neosztálinista diktatúrában telt el, a terror, az ellenségnek tekintett társadalmi csoportok diszkriminálása, a vallásellenes ideológiai harc és a súlyos gazdasági kényszerek időszakában. A hatalmi-politikai célok korábban soha nem tapasztalt mértékben befolyásolták az emberek életét. Ha perspektívát változtatunk, alulnézetből „a hagyományos esemény- és politikátörténeti kategóriáknak más az olvasata. Különösképpen így van ez akkor, ha az utólagos történetkutatói elméletek és fogalmak mellett megadjuk a lehetőséget a valóban tömegeket megjelenítő kortársi gondolkodási horizontok bemutatására. Ebben a tapasztalattörténeti megközelítésben az ideológia, a propaganda nyelvének kortársi, minden-

⁴ Jacques REVEL, „A mikroszintű vizsgálat és a társadalmi jelenségek konstruálása” in *Társadalomtörténet másképp. A francia társadalomtörténet új útjai a kilencvenes években*, szerk., ford., bev. CZOCH Gábor, SONKOLY Gábor (Debrecen: Csokonai Kiadó, [1995]). 60.

⁵ Ö. KOVÁCS József, *A paraszti társadalom felszámolása a kommunista diktatúrában. A vidéki Magyarország politikai társadalomtörténete 1945–1965* (Budapest: Korall, 2012), 14–15.

napi félreértései vagy negligálása, a saját érdek mentén leírható és értelmezhető hasznosítása kerül középpontba, amit talán az életszerű beszéd mód vizsgálataként is meghatározhatunk [...] A besúgások, a bejelentések, a pártsajtóhoz és a rádióhoz beküldött névvel ellátott és névtelen levelek tömege szintén a diktatúra társadalmiasításának eleven mutatói. Akcióit a pártállami vezetés mindig társadalmiasította. Ebben a miliőben a »politikától« nem lehet elválasztani a »társadalmat«, ami a kortársi perspektívából nézve végképp érthetetlen lenne.»⁶

Úgy véljük, amikor az ötvenes évek falusi társadalmában a hatalmi kényszerek nyomása alatt, pszichikai terhektől szorongó emberek küzdelmeit követjük a Gellérd Imre közvetlen láttelei alapján, a társadalmi szereplők cselekvési tereit, bizonytalanságaikat, félelmeiket, értékrendjük alakulását ismerjük meg, s ennek az ismeretnek nemcsak a konkrét helyhez és időhöz kötött jelentése van. Az adott társadalomtörténeti korszakról – más jelenkortörténeti kutatások eddigi eredményei is arra utalnak – e forrásokból kibomló társadalomképnek széles körű társadalmi reprezentativitása vitathatatlan a diktatúra működtetéséről, a hétköznapi élet viszonyrendszerének, kapcsolatvilágának változásairól.

Célunk eléréséhez a lelkész és a falu kapcsolatának, a lelkészt körülvevő, tevékenységét és szerepeit a személyes, egyéni indítékok mellett meghatározó, azokat számos esetben korlátozó, irányító feltételrendszerben a *kölcsönhatásokra* összpontosítunk. „Az egyént körülölelő uralmi rendszer megismerésén keresztül magát a pártállami diktatúrát láthatjuk működése közben. Ez utóbbihoz kapcsolódik az a látszólag csupán szerkesztéstechnikai részlet, hogy a források megszólaltatása közben mekkora teret adunk a korabeli megfogalmazásoknak, ezért már itt jelzem, hogy a nagyszámú idézet szerepeltetése nem a dolgozat öncélú díszítése, hanem törekvés arra, hogy a kommunista diktatúra korának nyelvezetét minél érzékletesebben megidézzük, hiszen a nyelv itt – nagyon közvetlenül – uralmi szinteket közvetít” – írja Horváth Gergely Krisztián egy dabronyi plébános életpályájának elemzésében.⁷ Ugyanezekkel az érvekkel indokoljuk a – zömében Gellérd Imrétől idézett – forrásrészletek gyakori beillesztését a dolgozatba. Gellérd Imre társadalmi beágyazottsága, érdekközössége az alávetett társadalmi csoportokkal, lélektani képzettsége meghatározó tényezők a mikro-társadalmi mélyvilág állapotának változásairól hírt adó lelkészi jelentések szövegezősekor.

⁶ Ö. KOVÁCS, *A paraszti társadalom...*, 406.

⁷ HORVÁTH Gergely Krisztián, *Szovjetizálás és ellenállás a Veszprémi Egyházmegyében. Dr. Kögl Lénárd pályája az 1940–1960-as években* (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2018), 11–12.

Kutatásunk alapkérdése: rekonstruálható-e forrásaink és egyéb, a korra vonatkozó ismereteink alapján az a cselekvési környezet (makrokörnyezet) és az életvilág (milió, mezokörnyezet), amely az ötvenes évek székely falujában szolgáló lelkész életét, mozgásterét meghatározta, megérthetjük-e Gellérd Imre unitárius lelkész cselekvési stratégiáit, ebből következő cselekedeteit, valamint ezek hatásait környezetére.⁸ „A cselekvésekből s az azokat megelőző, értéktelített döntések sorozatából összeálló emberi élet feltárása és megértése végső soron történeti, pszichológiai, illetve mentalitástörténeti probléma.”⁹

Forrásbázisunk nagyobb része intézményes keretek között készült iratanyag, de személyes dokumentumokat (emlékezések, emlékkötet, interjú) is használtunk. Az intézményes keretek között készült források: a kolozsvári unitárius egyházi főhatóság és az esperesi hivatalok vidéki parókiákra küldött köriratai, körlevelei; a helyi hatalmi intézményeknek (néptanács, milícia) a lelkész és az egyház tevékenységére vonatkozó iratai; a siménfalvi unitárius parókia iratanyaga: lelkészi jelentések, keblitanácsi gyűlések jegyzőkönyvei¹⁰ gazdasági, kulturális, közművelődési tevékenységek szervezésének, lefolyásának beszámolói és a hivatali levelezések darabjai.

Az eddigi kutatások többnyire a totális uralomgyakorlásra berendezkedő kommunista állam és az egyházak közötti konfliktusok, illetve fontos személyiségek életútjának, társadalmi szerepvállalásainak feltárásával dokumentálták az egyházak és a pártállam közti kapcsolatrendszer dinamikáját.¹¹ Az egyházakat sújtó sokféle korlátozás, tiltás, erőszak, kényszer, gazdasági, társadalmi és erkölcsi károkozás feltárása fontos és megkerülhetetlen kutatási téma, amelynek tár-

⁸ Gondolatmenetünket célunk megfogalmazásában Baranyai Balázs hasonló tematikájú tanulmányának bevezetője inspirálta. BARANYAI Balázs, „Milió és szubjektum. Dr. Kövér Fidélfalvi premontrei tanár Maglócan (1956–1957)” in *Vakvágány. A „szocializmus alapjainak lerakása” vidéken a hosszú ötvenes években* 1, szerk. HORVÁTH Gergely Krisztián (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 2018), 594.

⁹ HORVÁTH, *Szovjetizálás és ellenállás...*, 11.

¹⁰ A Siménfalvi Unitárius Egyházközség *Jegyzőkönyve 1950-től*, leltári szám: U. E. S. 186.; a Siménfalvi Unitárius Egyházközség *Jegyzőkönyve 1955-től 1972-ig*, leltári szám: U. E. S. 211.; Siménfalvi Unitárius Egyházközség, *ECCLESIA DOMESTICA 1956–1986*, leltári szám: U. E. S. 213.

Köszönetet mondunk Szén Sándor siménfalvi unitárius lelkésznek, hogy lehetővé tette a Gellérd Imre lelkészi szolgálata idején keletkezett iratanyag kutatását.

¹¹ A téma részletes áttekintése PÁL Jánostól olvasható: *Ellenállás, alkalmazkodás, kiszolgálás. Az Unitárius Egyház szerepkörei (1945–1965)* (Csíkszereda: Pro-Print, 2017), 9–32.

sadalmi hozadéka a kiegyensúlyozott, reális önismeret és szilárd identitás megalapozásában kétségtelen.

Úgy véljük, hogy a hatalmi-intézményi központoktól távol eső, rejtettebb életvilágokban (a lokális miliókben) történtek beemelése a vizsgálatok látókörébe legalább ugyanolyan fontos, mint a fennebb említett kutatási témakörök. A diktatúra kutatásában a szemléleti horizont tágításának szükségessége mellett érvelő Ö. Kovács József írja: „... célszerűnek mégis azt gondolom, hogy ne csupán az események, a lezárult történések perspektívájából közelítsünk a politikai diktatúrához, hanem elsősorban a kortársi életvilágok, az akkori életesélyek számbavétele alapján értsük meg a különböző struktúrákat és folyamatokat, egyéni és kollektív döntéseket, cselekvéseket, vagy éppen sodródást.”¹²

A vidéki egyházüldözés ötvenes években zajló gyakorlatáról a továbbiakban idézett forrásokból – a keletkezési körülményeikből fakadóan – megismerhető (különböző nézőpontokból) az ötvenes évek életvalósága, az akkor élt emberek tapasztalatai, jövőre irányuló várakozásaik, reményeik és bizonytalanságaik. Cselekvéseik, mozgásterük korlátainak megismeréséhez, ebből következő viszonyulásaik megértéséhez a vázlatos kontextusba helyezés nem kerülhető meg.

Társadalmi környezet

Siménfalva a Nyikó mentén, Székelykeresztúrtól hét kilométer, Székelyudvarhelytől huszonegy kilométer távolságra fekvő település. A vizsgált időszakban a község közigazgatásilag 1950–1956 között a Magyar Autonóm Tartomány Udvarhely rajonjához, 1956–1960 között Székelykeresztúr rajonjához tartozott, ekkor községközpont is volt, hozzátartozott Nagymedesér, a község összlakossága 1959-ben 2041 fő volt.¹³

A falu lakosságának felekezeti megoszlása: az 1941-es népszámlálás szerint az 1087 fős lakosságból 812 unitárius, 224 református, 41 római katolikus, négy evangélikus, négy izraelita felekezetű személy élt a faluban.¹⁴

A lakosság fő foglalkozása a földművelés és állattenyésztés, a 20. század elejétől fontos foglalkozás a helyi cigány lakosság megélhetésében a kosárfonás.

¹² Ö. Kovács, *A paraszti társadalom...*, 18.

¹³ *A Magyar Autonóm Tartomány statisztikai évkönyve* (Bukarest: Központi Statisztikai Igazgatóság – A M. A. T. Statisztikai Igazgatósága, 1960), 34.

¹⁴ VARGA E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája I. Kovászna, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között* (Budapest–Csíkszereda: Teleki László Alapítvány – Pro-Print, 1998), 293.

A harmincas évek közepén Böződi György így látta a siménfalvi viszonyokat:

„Siménfalva a Nyikó mente legnagyobb községe. A falunak fele vagy teljesen vagyontalan, vagy alig 1-2 hold földön gazdálkodik. Ez a birtokviszony az uradalmak következménye [...] A Szalánczy-féle birtok még a múlt század végén is 2000 holdat foglalt el a község 3100 holdas határából, a község túlnyomó része jobbágy és zsellér volt. A nép ma sem tud itthon megélni, az elvándorlás a menedék [...]. Néhány vagyonosabb család a múlt század végén nagy fejlődésnek indította a községet. Itt volt a vidék első mintagazdasága, itt termeltek legelőbb mesterséges takarmányt, itt mutatták be az első gazdasági gépeket. Általános szokás szerint a múltban minden tehetősebb család egy fiát iskoláztatta, ezek jelentették az itthoni fölösleg kiáramlását, az új viszonyok között ellenben egyetlen falusi gazda sem taníttatja a fiát (jobb esetben csak iparra), a fölösleg munkásnak és cselédnek vándorol ki. A község és általában a Nyikó mente a szarvasmarhatenyésztéssel alapozta meg jövőjét, s hogy ez milyen nagy jelentőségű, elég említeni, hogy a siménfalvi tejszövetkezet havonta százezer lejnél többet fizet ki tejért a gazdáknak [...] Siménfalva bekapcsolódott a korszerű gazdálkodásba és meggyőződött előnyös voltáról. De a községnek éppen ez a fejlődő kisgazdarétege mutatja a legszomorúbb állapotot a szaporodás tekintetében. Az egyke súlyos veszedelmet jelent. Az utóbbi évtizedben a születések egy harmada a faluban levő kétszáz cigányra esik, a másik egyharmada pedig az öt holdon aluli birtokos székely családokra, a módosabb réteg nem szaporodik.”¹⁵

A második világháború után szovjet befolyás alá került kelet-európai államokban a mezőgazdaság szocialista átalakításaként ismert társadalomátalakító folyamat a szovjet minta kényszerítésének feltételei között zajlott. Az 1949-ben meghirdetett romániai kollektivizálásnak a székelyföldi falusi társadalomban mély társadalmi, gazdasági átalakulás volt a következménye. Siménfalván az erőszakos kollektivizálási kampány első szakasza eredménytelen volt, a falu magángazdáinak nagy többsége ellenállt a tulajdonfosztó kommunista agrárpolitikának. A tehetősebb társadalmi csoportokat fokozott gazdasági elnyomás és társadalmi diszkrimináció sújtotta: egy 1953-ban készült rajoni kuláklistán¹⁶ húsz siménfalvi család szerepelt, köztük volt kisbirtokos cséplőgép-(rész)tulajdonos, molnár, kocsmáros, asztalos, illetve a helyi birtokviszonyok között vagyonosabbnak számító, külső munkaerőt (állandó vagy idénymunkára napszámókat) alkalmazó családok.

¹⁵ Böződi György, *Székely bánja* (Csíkszereda: Hargita, 2012), 278–279.

¹⁶ Másolatban a szerző tulajdonában.

A hatalom folyamatos faluellenes ideológiai és gazdasági hadviselése következtében a falvak belső kapcsolatvilágában feszültségek, konfliktusok keletkeztek. A helyi társadalom belső viszonyrendszerében új szerepek, státusok, identitások jelentek meg, átalakultak a korábbi csoportközi hierarchikus viszonyok. A magántulajdon (föld, állatállomány, gazdasági eszközök) felszámolása, az ideológiai támadások megrendítették a paraszti identitást, átalakult az értékrend, a falu belső kapcsolatvilága. „A paraszti és falusi társadalom vertikális és horizontális értelemben radikálisan átrendeződött.”¹⁷

A kollektivizálás megrázó, kollektív és struktúraváltoztató társadalomtörténeti eseménnyé vált, amelynek következményei, traumái és tabusításai a viselkedést szabályozó tényezők lettek. Ugyanakkor feltétlenül utalni kell az erőszakos kollektivizálásra mint a politikai diktatúra társadalmiasításának egyik jelenségére. A hatásoknak mérhető materiális és immateriális elemei vannak, amelyek feltárása még jelentős társadalomtudományi feladat.¹⁸

A bolsevik típusú kommunista pártok az „állampárt” formáját vették fel. Minden területi adminisztratív egységben, ugyanúgy, mint a társadalom minden szegmensében „az állampárt mint egyedül uralkodó párt nemcsak befolyásolja az állami szervek tevékenységét, hanem kisajátítja azok döntéshozói, hatalmi jogkörét. Az állampárt vezető szervei és testületei közvetlenül birtokolják és gyakorolják az állami közhatalmi jogosítványokat, azokat a redisztribútori, bürokratikus tulajdonosi jogosítványokat, amelyekkel meghatározza a gazdasági újratermelési folyamatokat.”¹⁹

A kollektivizálási kampányban később is a legfőbb hatalmi forrás az erőszak alkalmazása volt. A kilátásba helyezett szankciók olykor tényleges érvényesítés nélkül is hatottak, mert a „félelem pszichózisa rendszerstabilizáló szerepet töltött be minden szinten és minden területen. Hatása akkor is érvényesült, amikor már nem volt igazi tárgyi alapja a félelemnek.”²⁰ A vidéki társadalom átalakításának folyamatában a pártállam erőszakos agrárpolitikája egyház- és vallásellenességgel kapcsolódott össze. „A szovjet típusú állami beavatkozás számára az egyéni parasztgazdaságok a többértelmű autonómiájukon túl azért is ellenpolitikai bázisul szolgáltak, mert az egyházközségi miliók fizikai létükben, jelképeikkel is erősítették őket [...]. A földek és az egykori parasztlakó térszíntésése így egy olyan,

¹⁷ Ö. KOVÁCS József: „»Sűrített népnevelő.« A kollektivizálás tapasztalattörténetei” *Korall* 10. évf., 36. sz. (2009): 32.

¹⁸ Uo., 52.

¹⁹ BIHARI Mihály, POKOL Béla, *Politológia* (Budapest: Universitas, 1992), 216–217.

²⁰ Uo., 210.

a mindennapokban zajló »vallásháborúnak« is tekinthető, amelyben az állam és a vidéki alsópapság mellett az agitátorok és a kollektivizálásban érintett gazdák családjai csaptak össze.²¹

Az ötvenes évek közepétől, amikor a kommunista hatalom politikai programja a magántermelő falusi társadalom önállóságának felszámolására országos szinten sikertelennek bizonyult, a társulások megalakítása volt az újabb agrárpolitikai cél. A társulás a hatalmi gazdaságpolitikában a magántulajdon megszüntetése felé vezető úton átmeneti gazdálkodási forma volt.²² Siménfalván a kollektivizálás második hullámának (1958–1962. április) kezdetén, 1958-ban alakult meg a mezőgazdasági társulás.

Az életvilág és a hatalmi erőszak elemei

A hatalom az egyház elleni harcban a következő eszközöket vetette be: az egyházak gazdasági javainak kisajátítása, megtevesztés, a nyers fizikai erőszak, a tömegmegmozdulásokkal történő manipuláció (pl. kultúrversenyek szervezése a vallásos szertartások időpontjában).

Az ötvenes évek első fele az egyházközségek vagyonszűrésének időszaka. Az ideológiai ellenfélnek tekintett egyház gazdasági javainak (földbirtok, épületek) fokozatos kisajátítása, használatuk, a jövedelmek korlátozása az uralomgyakorlás része volt. Az alábbi források, gazdasági kényszerekkel (kötelező terménybeszolgáltatások, kényszerített terv szerinti termelés, adó- és árpolitika) a javak és a munka hatalmi kisajátításának időbeni folyamatát, mértékét dokumentálják, ugyanakkor a tulajdonát védő egyházi közösség stratégiáit is.

„Az 1950-es év az egyházközségi ingatlanokkal való állandó küzdelem éve volt” – számolt be Gellérd Imre az év eseményeit összefoglaló lelkészi jelentésében. „Egyelőre megtartottuk házi kezelésbe, de hogy a közeljövő mit hoz e téren, nem tudjuk. Minden esetben rá kell készülnünk arra, hogy mivel nem leszünk

²¹ Ö. Kovács József „Állami erőszak, paraszti társadalom, kollektivizálás – kutatási kérdések és válaszok” in *Állami erőszak és kollektivizálás a kommunista diktatúrában*, szerk. HORVÁTH Sándor és Ö. Kovács József (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2015), 47.

²² A földbirtok magántulajdonban maradt, a tagság közös munkaszervezésben művelte, a termésből törlesztették az állami kötelezettségeket, tartalékolták a vetőmagvakat, a megmaradt terményt szétszózták. Csak a szántóterületeken gazdálkodtak közösen, a kaszálókon továbbra is egyéni gazdálkodás folyt. A társulás tagjainak kevesebb volt a terménybeszolgáltatási kötelezettsége, mint az egyéni gazdaságoknak, a talajműveléshez gépi munkát igényelhettek.

képesek földjeink megtartásának terheit hordozni, át kell adnunk azokat. Nem lemondás ez, hanem tehermentesítés. A földek házi kezelése végett híveink száz %-át mozgósítanunk kellett. A szántási, vetési, aratási, cséplési, kaszálási, hordási munkákhoz összesen 120, marhával teljesített munkanapot és kb. 85 kézi munkanapot vettünk igénybe híveink részéről. Ezeknek a szívesen és nagy lelkesedéssel vállalt közmunkáknak a pénzbeli értéke legkevesebb 8-szor múlja felül azt a jövedelmet, amit a gabonák beszolgáltatása útján nyertünk. A magam részéről én azonban mégis a legőszintébb hálával tartozom híveimnek, mert ha nem jöttek volna szántási, aratási és egyéb közmunkákkal segítségemre, ezt a 8-szoros ráfizetést nekem kellett volna végezniem, s ez teljesen agyonütött volna engemet. A birtok házi művelése körüli gondjaink napról napra nőnek. A megoldások körül tapintatosak és előrelátók kell, hogy legyünk.”²³

Fél év múlva a keblitanács 1951. augusztus 22-én tartott gyűlésén a növekvő gazdasági kényszerek súlya alatt a lelkész „előterjeszti a következő javaslatot: Tekintettel azokra a folyton növekvő nehézségekre, amelyek az egyházközségi földek megművelésével kapcsolatosan fenn állanak, valamint azokra a különféle terhekre is, amelyeket a birtok házi kezelése az egyházközségre ró javasolom, hogy a templomalapot képező porciók, valamint a lelkész nevében szereplő ha szántóföld kivételével a fennmaradó Borba dűlő 4,58 ha-t kitevő területe adassék át használatra a községi néptanács zootechnikai ügyosztályának.

Keblitanács a javaslatot elfogadja és rövid tanácskozás után a következő javaslatot hozza:

Határozat:

1. A Borba dűlőben az egyházközség tulajdonát képező 4 ha 58 ár szántó és 1 ha 82 ár kaszáló terület meg nem határozott időre, kérvényezés útján adassék át a Siménfalvi Néptanács zootechnikai ügyosztályának használatra 1951. szept.1-től, az alábbi indokok és feltételek mellett:

Indokok: Egyházközségünk nem rendelkezik igaerővel és gazdasági eszközökkel a földek terv szerinti megműveléséhez.

2. Egyházközség keblitanácsának nem áll módjában felelősséget vállalni a földek pontos és idejében történő megműveléséért.

3. Tekintettel a vonatkozó rendelkezésre, a földek össztermése beszolgáltatandó, aminél fogva azok jövedelme nem elegendő a termelési kiadások és az adók fedezetére.

4. A szántóterület minőségileg gyenge lévén, nem alkalmas a vetési tervben előírt gabonaneműek termesztésére, csak takarmánytermelésre.

²³ Jkv. U. E. S. 186. 1950. 24.

Feltételeink:

1. A fentnevezett 4 ha 58 ár szántó és 1 ha 82 ár kaszáló terület adó és beszo-
gáltatási kötelezettség alól mentesíttessék. Keblitanács utasítja a lelkészt, hogy a
fentiek alapján nyújtson be kérvényt a Néptanácshoz, s a határozatról kérjen
írásbeli másolatot.

Gellérd Imre lelkész

Deák Dénes gondnok²⁴

Az 1951. évről készült lelkészi jelentés újabb kényszerekről tájékoztat: „Ekg.-
ünk a község rendelkezésére bocsátotta a lelkészi lakás gabonaszínjét, padlását,
hombárjait, a kántori lakás udvarát, készséggel és odaadással.

Átadtuk 4,58 ha szántó és kaszáló területünket. Igyekezünk minden rendel-
kezésnek eleget tenni. (Ceruzával beillesztve: Egyetlen lépést sem tettünk a ható-
ságok és Párt tudta *(nélkül?)* Ezzel szemben a lelkész fizetést nem élvez).

Kérdezem: mi a hiba bennünk? Hát ez semmi? Melyik ekg. tett többet?

Nem hiába, ok nélkül soroltuk fel mindezt. Okunk van rá, s jogunk ahhoz,
hogy megvédelmezzük magunkat esetleges hamis támadásokkal szemben.”²⁵

A hamis támadások mibenléte homályban marad, a lelkész indulatos szava-
ival nagy valószínűséggel az egyházellenes hatalmi propaganda támadásaira, az
adminisztratív korlátozásokra utalt.

A gazdasági javak használatát szabályozó pártállam 1953-ban újabb
birtokkiszajátításokat kikényszerítő rendelkezést léptetett érvénybe. „Gondnok és
lelkész ismertette a 308 sz. Min. Eln. Határozatot,²⁶ kéri a Keblitanácsot, szíves-
kedjék az ekg-i földekre nézve határozatot hozni.

Keblitanács mérlegeli a lehetőségeket, s egyhangúlag úgy dönt, hogy a már
átadott szántóknak az állam tulajdonába való átvételét a Néptanáctól kérjük, el-
lenben az ekg. kaszálóit és a lelkész használatában lévő 1 ha szántóterületet to-
vábbra is az ekg tulajdonában és művelésében tartjuk meg. Utasítja a lelkészt,
hogy e határozat értelmében járjon el.”²⁷

²⁴ Jkv. U. E. S. 186. 1950. 36–37.

²⁵ Jkv. U. E. S. 186. 1950. 57.

²⁶ A 308/1953 sz. miniszterelnöki határozat a magántulajdonban lévő földterületek ki-
kényszerített „felajánlását” szabályozta. Az állam javára történő földfelajánlás forgató-
könyve a hatalmi cinizmus dokumentuma: a tulajdonosnak kérnie kellett, hogy a helyi
néptanács vegye át birtokának egy részét. A községi és városi bizottságok elbírálták a fel-
ajánlási kérést – egyetértettek azzal, „hogy a felajánlott ingatlan menjen át az állam tulaj-
donába” –, majd a kimutatásokat a rajoni bizottságokhoz, innen az összesített adatokat a
Tartományi Néptanácshoz terjesztették fel jóváhagyásra. (Lásd a mellékletet.)

²⁷ Jkv. U. E. S. 186. 95.

A lelkészi család anyagi helyzetében, életkörülményeiben különös jelentősége volt az egyházi földtulajdon jövedelmének, 1950-tól 1956 végéig Gellérd Imre – sok más lelkész társához hasonlóan – nem részesült az állami kongruában. A négytagú lelkészi család létfenntartását a hívek önkéntes egyházfenntartási hozzájárulásai biztosították: „Lelkész anyagi javadalmazásában a múlt év annyi változást jelentett, amennyiben a megvont állami fizetés helyett utalt egyházi segély is megszűnt, s így a lelkész teljesen a hívekre szorult. Ezt a nehézséget azonban kiküszöbölte az ún. lelkészfenntartási alap további megszilárdulása, s így valósult meg az ekg.-ben a modern idők egyházi alapelve: az önellátás. [*Aláhúzások az eredetiben* – O. S.] Bátran és büszkén mondhatjuk el magunkról tehát, hogy mi minden állami vagy egyházi külső támogatás nélkül meg tudunk állani a magunk lábán, hogy mi önellátó egyházközség vagyunk, mi nem szorulunk önmagunkon kívül másra, mert mi elég erősek vagyunk arra, hogy egyházközséget, s annak élén papot tartsunk fenn, aki ennek következtében egyedül csak a miénk és anyagi függőségben senkivel és semmivel nem áll.”²⁸

1952-ben is változatlanok a viszonyok, a „Siménfalvi Unit. Egyhkg önellátó, saját lábán járó egyhkg.”²⁹ Ezt az önállóságát 1952-ben erősítette. Hitében épült, anyagiakban gyarapodott s bár nőttek a nehézségek, egy lépéssel közelebb jutott a végső célhoz. Istenországához.”³⁰

1957 januárjában, összefoglalva az előző év eseményeit, Gellérd Imre újra kiemelte a hívei áldozatkészségét: „Ekg.-ünk teljesen magára hagyatva, állami és egyéb term. támogatás nélkül megmutatta, hogy önmaga erejéből is fenn tudja tartani magát. Ez híveink anyagi áldozatain kívül még annak a kölcsönös szeretetnek is köszönhető, mely a hívek és a lelkész között 9 éven át kialakult. Külön megköszönöm a havi tejadományt, mely nagy anyagi támaszt jelentett az állami és egyházi fizetés nélkül maradt lelkészi családnak.”³¹

Az állami és egyházi támogatás megvonása mellett az egyházi jövedelmek korlátozása is a hatalmi megszorító, elnyomó intézkedések része volt, az ellenőrzés és a szokásos haszonvételek tiltása kiterjedt kaszálók fűtermésének használatára is.

²⁸ Jkv. U. E. S. 186. 21–22.

²⁹ 1952. dec. 31-én az egyházközség lélekszáma 952 fő. Uo., 90.

³⁰ Uo., 90–91.

³¹ Kéziratosszerű füzet, ikt. sz. 134/1957. Oldalszám nélkül. 1956 dec. 31-én az ekg. lélekszáma 832 fő.

„Siménfalva Községi Néptanács Végrehajtó Bizottsága
Siménfalva község Néptanácsa.³²

Szám: 1150/1951.

Unit. Lelkészi Hivatalának

A Rajon Mezogazdasági ügyosztály a10.881/1951 számú rendelkezését az alábbi másolatban kiadjuk azzal, hogy a rendelkezés be nem tartása szigorú következményeket von maga után

Siménfalva 1951 június 23

Tudomásunkra jutott, hogy az egyházak által minden évben nyilvános árverésen kiadott fűbérletek ez év folyamán is érvényben lesznek eladva és sok helyen ezek az árak a piaci áraknak háromszorosát meghaladják, ami a dolgozók kizsákmányolását teszi lehetővé, tekintettel arra, hogy ez az eljárás a kaszálló füveinek árverésen való eladása, kiadása nem más, mint a haszonbérnek egy finomabb formája, kérjük intézkedni, hogy az érvényben lévő intézkedések alapján ez a haszonbérlet legyen megtiltva.

Elnök Ugy.Vezető Márton mérnök

Takarmányozási Szolgálat Vezető Naghi Mernok³³

„A sztálinizmusban a pártállam a szűkös javak szinte teljességét magához ragadva alapozza meg az elvonás elvén nyugvó kapcsolat- és intézményrendszerrel. A központ, a nagy egész, parancsokkal, egyoldalúan felülről lefelé áramló utasításrendszerében diktálja a kötelező magatartást, munkálatokat, szolgáltatásokat, odalent pedig az értékes cserejavaktól megfosztottaknak csak a parancsok teljesítése marad.”³⁴

Az alábbi jegyzőkönyv az életjavakat elvonó hatalmi központ rendelkezésének közvetlen gyakorlatba ültetését illusztrálja. A terményelvonás mértékéből világosan látható, hogyan hozta létre az adminisztratív hatalom költség-ár viszonyokba való beavatkozással a szűkösséget.

„Jegyzőkönyv

Felvetett Siménfalván 1951 augusztus 23-án az unitarius Egyház község cséplési eredményének és beszolgáltatásának letárgyalása alkalmával.

³² A korszak hivatali írásbeliségének színvonalát az iratok betűhív közlésével jelezzük.

³³ Irattár: 1951. iktsz. 51/52.

³⁴ BALLA Bálint, *Szűkösség. Kultúrszociológiai tanulmányok* (Budapest: Osiris, 2001), 147.

Jelen vannak: Ilyes Jozsef az Állami Terménygyűjtő Bizot részéről, Fenyédi Lajos néptanács elnöke, Lengyel Béla gazdasági előljáro, Meszaros Erno kollektor, valamint az egyhazközseg részéről Deak Dénes megy.biro, Gellert Imre lelkesz.

Cseplesti eredmeny megallapítása szerint az egyhaz közseg buza termése 950 kgr es a rozs termése 600 kgr.

Tekintettel arra, hogy mind intézményi birtok beszoigaltatasi lappal nem rendelkezik es Miniszter Tanács határozatnak értelmében a cséplés után a termés figyelembe vételével kel magállapítani a beszoigaltatasi kötelezetséget.

Ezek figyelembe vétele mellett a jelenlevők egyöntetűen az alábbi határozatot hozzák:

Tekintettel arra, hogy az egyhaz közsegnek állatállománya nincs es a tulajdonukban levő birtokot a Neptanacsanak adják át Loc zootech³⁵ részére ezért vetőmagot a fenti terményekből biztosítani nem kel, ellenben a terményeknek a learatása es annak kicséplése es kezelése költségekben kerültek, amelyet ezen terményből kel fedezni.

Ezek figyelembe vétele mellett kötelezzük 500 kgr buza es 400 kgr rozsnak a beszoigaltatasara míg a fent maradt 264 kgr buza es 200 kgr rozst az aratok es más kiadások fedezésére használhatnak fel.

Miről jelen jegyzőkönyvet 3. példányba felvettük melynek 1 példányát a helyi Néptanácsnál az Állami Terménybegyűjtő Bizottság irataraba őrzendő meg míg a 3-ik példányt a lelkeszi hivatalnak lesz atadva.

C.S.C. reszeröl Néptanács elnöke Unitarius Egyhaz Gondnoka³⁶

Az egyhaz gazdasági épületeinek kisajátítása nem az intézmények közötti kétoldali megegyezés, hanem a helyi adminisztráció bejelentésének tárgya. A hatalmi kommunikációban nincs habozás, ingadozás, nincs kompromisszum, az adminisztratív hatalom kinyilatkoztat, az igényléseit bejelenti, közli az érintettekkel: „A Néptanács Végrehajtó Bizottsága hivatalosan értesíti, hogy igénybe veszi a tulajdonában levő szénatartó szint mivel az apa állatok takarmányának tárolására nincsen semmiféle épülete, tekintettel ezen épület hiányában szükszesé vált a fent említett szénatartó kiigénylése. Ezen szénatartó a mainaptól kezdve igényben van véve.

Siménfalva 1953 julius ho 16

Elnök

Titkár³⁷

³⁵ A községi apaállatok takarmányozására kiszakított művelés alatti mezőgazdasági területek (románul: Lot zootehnic).

³⁶ Irattár 1951: iktsz. 1951/84.

³⁷ Irattár 1953: iktsz. 1953/44.

A fokozódó gazdasági nehézségekhez a lelkész és a keblitanács méltósággal viszonyult. Az egyházfenntartási hozzájárulások mértékét szigorúan a hívek személyi döntéseként határozták meg. Az 1952. aug. 3-án hozott döntés értelmében „a keblitanács nem él azon jogával, hogy a kormány által jóváhagyott egyházi törvények értelmében minden egyént, aki egyháztagságra számít, megróhat kepe és más önkéntes anyagi természetű egyházi- és lelkészi fenntartási hozzájárulással. Minden hívünk, aki tagja kíván maradni az egyháznak, anyagi erejéhez és teljesen szabad belátásához képest, önmaga határozza meg, hogy miben, mennyiben és mi módon kíván eme egyháztagsági kötelezettségének eleget tenni [...] kepeadományok szolgáltatása nem kötelező, mint ahogy az egyháztagság sem az. Éppen ezért felhívja a hívek figyelmét, hogy abban az esetben hozzanak kepeadományt, amennyiben ezt valóban szívesen teszik, és csak annyit, amennyit szívesen tesznek. Aki nem szívesen teszi, vagy jogtalanul tartja a maga részéről, arra kérjük, tekintsen el tőle. A kepeadomány ugyanis nem alamizsna, hanem a lelkész és a harangozó egy évi munkájának megfizetése. Eszerint tehát csak azok részéről jogos, akiknek a lelkész valóban dolgozott is, és akik érzik, hogy az egyház további fennmaradása részükre is fontos és szükséges. Vannak hívek, akik nem adtak alkalmat, hogy lelkész bármit is az ők (sic!) vallásértelmezési hasznukra tegyen, olyanok, kik templomba nem jártak, s így lelkész számukra nem prédikálhatott, sem szertatást nem végzett, sem lelki gondozásba nem részesítette, sem egyházi ügyekben be nem kapcsolhatta, sem pedig gyermekeiket venbe [*vallásértelmezési nevelésben* – O. S.] nem részesítette. Egyszóval akiknek a szó valódi értelmében nem dolgozott, nem tett semmit. Ilyenek részéről a »kepe« nem szolgálat megfizetése, hanem ingyen adomány. Egyházunk ingyen alamizsnát nem kér, csak arra tartunk számot, amire rádolgoztunk. Akinek nem dolgoztunk, annak természetesen nincs mit megfizetnie. A kepeadományok adása törvényes és szabad. Híveinknek tehát nincs mitől tartaniuk. Lelkész az adományok értékét bejelentette, s arról adót fizet.”³⁸

A vidéki miliókban a pártállam egyház- és vallásellenes politikáját konfliktusok, feszültségek, szembenállások kísérték. Az egyház elleni harcot a települések társadalmában a kommunista párt és az ún. tömegszervezetek tagjai vívták. „A pártállami hatalom szemében a lokális egyházi szerveződések, mint az utolsó meghódítandó, az egész országot behálózó intézményrendszer, egy ellenpolitikai egység képeként jelentek meg, ezért azok kiiktatása, átalakítása a radikális társadalompolitika elemi érdeke volt.”³⁹

³⁸ Jkv. U. E. S. 186. 71–72.

³⁹ Ö. Kovács, *A paraszti társadalom...*, 407.

A koncentrált egyház- és vallásellenesség, akárcsak a kollektivizálás, társadalmi ellenállásba ütközött.

Gellérd Imre társadalmi beágyazottsága. „A papilak kapuján nincs zár...”

Gellérd Imre társadalmi szolgálatairól, szerepeiről nemcsak az egyházi forrásokból meríthetünk, sokrétű egyházi és világi tevékenységéről a faluban élő feljelentői is többször beszámoltak. „A feljelentések és azok bürokratizált megfelelői, az írásos jelentések a mindennapok történetének remek tárházát kínálják” – írja Horváth Sándor.⁴⁰ A politikai, ideológiai célok érdekében mozgósított személyek, akik csatlakoztak az új uralmi rend céljaihoz, önkéntes részvételükkel vagy többé-kevésbé kikényszerített együttműködésükkel a lokális miliókben fenntartották és legitimálták az új hatalmi viszonyokat.

Alább az az egyház és az állambiztonsági forrásokból a lelkész társadalmi kapcsolatainak, mindennapi tevékenységének szereptartalmainra vonatkozó adalékokat idézünk. Ezek a források, bár különböző társadalmi helyzetű személyektől származnak, ugyanarról a mikrotársadalmi valóságról vallanak. A nyelvhasználati különbségek ellenére a lelkészszerep társadalmi beágyazottságának sok szempontú rekonstruálását teszik lehetővé, ugyanakkor életszerűen láthatók a lokális milió mindennapjainak konkrét helyzetei, kapcsolatkörnyezetek, szerepviszonyok. Összességében a kétféle intézményi környezetben keletkezett források tartalmi elemei között nincs ellentmondás. A pártpropaganda nyelvi elemeit (pl. *izgató elem, gyanús elem, egyházi mozgalmi, a munkaterv irányítása*) használó feljelentők és az egyházi keretekben keletkezett források ugyanarról a személyiségről, ugyanazokon a társadalmi színtereken cselekvő lelkészről tartalmaznak valóságselemeket. Alább az állambiztonsági forrásokból közlünk szemelvényeket.⁴¹

„Információ 1951 Február 7.

Következő információt kaptam Gelért Imre Siménfalvi unitárius paprol, aki minden Vasárnap este Istentiszteletet tart, a köség lakosságának ahol részt vesz, 70–80 %-éka a lakosságnak, a lakosságot annyira magához ragadtatta, hogy a szülők már a kis ovodás gyermekeit is küldik minden Vasárnap délelöt istentiszteletre, és külön vallás órát tart a, gyermekeknek.

⁴⁰ HORVÁTH Sándor, „Az áruhás király: a (fel)jelentés mint az érdekérvényesítés eszköze a Kádár-kor hajnalán”, *Korall* 17 évf., 64. sz. (2016): 69–70.

⁴¹ A forrásokat ez esetben is betűhíven közöljük az írásgyakorlat színvonalának illusztrálására.

Ezeket az Istentiszteleteket annyira be méjítette a köség lakosságában, hogy ha valami gyűlés van Köségi Néptanács keretén belül már nem is mennek csak akkor mennek el, hogy ha papuk kihirdeti a templomba, hogy máma gyűlés van és elkelmani akkor annyijan mennek, hogy nem is férnek a gyűlés teremben, tehát ebből látcik az, hogy a pap olyan kérdésekkel kell, hogy foglalkozzon ami a mai redcerünk ellen, nyilvánulhat meg.”⁴² 1953. febr. 7-én a „Pityu” fedőnevű helyi feljelentőtől „Serg. Maj. Szabó Carol” kapta az információkat, de az altiszt csak négy nap múlva írta jelentését, e körülmény miatt a szóbeli tájékoztatás és a leírt szöveg között ma már feltárhatatlan eltérések lehettek. Az altiszt további utasításokat adott a feljelentőnek: „Kiadott konkrét feladatok: Az informátort irányítjuk, hogy bármilyen tevékenységet jelezzon szerveinknek, abban az esetben, ha más papok érkeznek vagy a püspök, azonnal jelezzé.”

Az alábbi feljelentés a lelkész társadalmi presztízsét, véleményformáló szerepét nyomatékosítja. A szöveg tartalmi elemei, tagolása arra utalnak, hogy a feljelentő előzetesen feltett kérdésekre válaszolva írta le véleményeit. Ma már eldönthetetlen kérdés, hogy a véleményt kérő elvárásai mennyire befolyásolták a feljelentés tartalmát.

Véleményeim.

Siménfalván 1951–1954-ig teljesítettem szolgálatot mint ig. tanító és ezen idő alatt a társadalmi életben és egyházi személyek részéről a következő meglátásaim voltak.

A siménfalvi lelkész már régebb ott teljesít szolgálatot aki munka módszerével a dolgozók nagytöbbségét megnyerte és hallgatnak is rá. Minden kérdést, ami egyházi vonalon megvalósítandó megold a presbitériumon és azok nőtagja-in keresztül. Annyira a nép kegyébe került, hogy már más felekezetűek és mint reformátusok unitáriusnak tértek át.

Kezdetben 1951–52-ben egyházi mozgalmi sok nehézséget okoztak iskolai nevelésünkben, amit akkor úgy oldott meg, hogy a papi lakáson a szeretetházban tartotta a kátéórát. Itt olyan módszert alkalmazott, hogy a gyermekeknek kis füzetbe az ő óráin való megjelenést jutalmi csillaggal tarotta nyilván.

Ezen túlkapasait aztán sikerült megfékezni Tamási terepinsztruktör elvtárs segítségével miután a kátéórákat a templomba tette át.

⁴² ACNSAS, Dosar de urmărire informativă Nr. 328 privind „PROFETUL”. Arhivă Nr. 383. Vol. III. 129 f.

Ebben az időben 1952-ben felesége felmentést kapott a tanítói állásából, ami javított iskolai munkánkban. Felesége továbbra is kapcsolatban maradt az értelmiség nagy részével. Akkoriban kapcsolatot tartott a volt siménfalvi óvónővel, Benke András tanító családjával, Nemes Lajos, Pávai Ferenc tanítók családjával és Incze Gézánnal valamint más személyekkel... Ezen kapcsolatok ma is fennállnak ami káros hatást vált ki a munkaterv (?) irányítására.

Csehétfalva, 1956 jan. 14. ... tanító⁴³

Az egyházi keretekben keletkezett forrásokból gazdagabban kibontakoznak a lelkész társadalmi szerepvállalásainak indítékai, cselekvéseinek motivációi, azok a konkrét helyzetek, amelyekben önkéntesen vagy kényszer alatt, elvárásoknak eleget téve szerepe volt. Gellérd Imre hívei szolgálatában következetesen és önkéntesen végezte a pártállam faluellenes politikája nyomán kényszerhelyzetbe került siménfalvi gazdatársadalom világi szolgálatát is. Közösségi elköteleződését már az 1949. novemberi kolozsvári egyházi tanfolyamon megfogalmazta. Pál János értelmezésében „Gellérd úgy nyilatkozott, hogy a lelkésznek helye lehet korának társadalmában. A vallásos életnek két összetevője van: egy marandó (örök emberi értékek) és egy változó. Utóbbi azt jelenti, hogy a vallásos életnek igazodnia kell a történelmi korok váltakozó igényeihez, azaz időszerűnek kell lennie. A »kor-tényezők« hatást gyakorolnak az egyházra és a lelkész munkájára. Az időszerű problémákat a lelkész elsősorban a hívek visszajelzéseiből és azoknak a kikérdezése alapján tudja beazonosítani. A kor követelményeihez igazított vallásos életnek nem szabad öncélúnak lennie, annak mindenkor az életet kell szolgálnia. A vallás által „nem külön, elszigetelt világba visszük az embert, hanem isten-élményt akarunk fakasztani a dolgozó emberben, ami aztán az életerőt fokozza benne. Tehát impulzust adó a gyakorlati életre”. A kor alapelve a »világiasság«, ezért nem a túlvilágra kell tekinteniük, hanem „itt kell tökéletesíteni magunkat. Gyakorlati teendőnk egyezik a jelen világiasság programjával. Korunk a realizmus világa, minket nem szédíthet el az indokolatlan idealizálás. Az unitárius szószék ennek a reális életnek kell, hogy szolgálatába álljon” – vagyis Gellérd szerint a lelkésznek tudomásul kell vennie az őt körülövező társadalmi valóságot, elvárásokat, és ezeknek szellemében kell, hogy végezze a munkáját.⁴⁴

⁴³ ACNSAS uo. 49 f.

⁴⁴ PÁL János, *Ellenállás, alkalmazkodás, kiszolgálás* (Csíkszereda: Pro-Print, 2017), 270.

Gellérd Imre gondolkodásmódjában felismerhető a harmincas évek népszolgálat-eszmevilága, mellyel kolozsvári teológus hallgatóként 1937–1943 között megismerkedhetett.

A különböző intézményi keretekben – egyház, néptanács, az állambiztonság különböző intézményi szintjein⁴⁵ – keletkezett források és a személyes emlékezet a lelkész sokrétű társadalmi szerepvállalását, híveit mindennapi küzdelmeikben támogató, tanácsadó, a közügyekben aktív, vezető szerepét dokumentálják. Gellérd Imre saját szerepfelfogásában a lelkész és hívei viszonyrendjében a következetes közösségszolgálat központi elem. Ezért vállalta, sőt kérte híveit, hogy vegyék igénybe társadalmi szolgálatait, szorgalmazta, hogy gyakorlati problémáikkal forduljanak hozzá, a lelkész ajtaja mindig nyitva állt a hozzá forduló emberek előtt. Részletek a lelkészi jelentésekből:

1954: „Sajnos csak részben tudtuk híveinket rászoktatni a köv.-re:

a.) hogy minden panaszokkal forduljanak a lelkészhez. b.) hivatalos ügyekkel kapcsolatosan vegyék igénybe a l. segítségét, magánokirataikat írassák vele (híveink legkevesebb 40%-a még mindig nem fordul a lelkészhez ilyen segítséggért).

c.) A gondnokon és a presbitériumon keresztül gyakoroljanak nyílt bírálatot az ekg. életével, ügymenetével, stb. szemben. Javasataikat ne zárt körökben, hanem őszintén, az ekg. eljáróság jelenlétében mondják el. (Sok mindent későn tudok meg, pld azt, hogy 1952-ben az ekg.-i választások alkalmával volt egy hír, hogy a papot s a gondnokot és przs-b-ot elviszik, s hogy ez hatással volt a közhangulatra). A lelkésznek mindent kell tudnia. A titoktartás személyi ügyekben kötelező.”⁴⁶

1956: „Többszöri felhívásra híveink megszokták, hogy ügyes-bajos dolgaikkal a lelkészt keressék fel. A múlt évben különösen sokan keresték fel a lelkészt. Voltak napok, amikor reggeltől-estig, sűrű egymásutánban adták egymásnak az ajtót. Szeretettel kérem híveimet, a jövőben is őrizték meg ezt a szokásukat. Minden problémájukkal, bizalmas kérdéseikkel, bánataikkal, sérelmeikkel, hivatalos ügyeikkel jöjjenek hozzám. A papi lak kapuján nincs zár [...] Azonban ne csak tanácsért, kérvényt íratni, vagy könyvet kérni jöjjenek, hanem főleg lelki termé-

⁴⁵ A Gellérd Imréről 1949 óta gyűjtött információk az unitárius egyház múltfeltárási programjában kikért állambiztonsági iratokban. Jelen keretek között csak a tárgyalt jelenségekhez kapcsolható forrásokat használtuk, a későbbiekben kerülne sor e forrásokból hasznosítható információk használatára.

⁴⁶ Jkv. U. E. S. 186. 160–161.

szetű kérdéseikkel. Akiket megsértettem volna az év folyamán, azoktól bocsánatot kérek, s akik engem sértettek meg, azoknak én is megbocsájtok.⁴⁷

A viselkedés- és viszonyulásmódok a személyközi kapcsolatok a helyi miliókben átalakultak, hatalmi, ideológiai befolyásolásra választóvonalak, feszültségek keletkeztek a helyi társadalmi csoportok között. Általános a társadalmi nyugtalanság, a félelem, az apátia.

Gellérd Imre mindennapi társadalmi tapasztalatait a hitélet, a változó erkölcsök, a kapcsolatrendszerek átalakulása perspektívájából is értelmezte. Bár jól ismerte, a lelkeszi jelentésekben nem részletezte azokat az okokat, amelyek ezeket a társadalmi méretű változásokat előidézték. Metaforákban („*a történelem vihara*”) utalt a falu életvilágába behatoló, felforgató külső erőkre: a gazdasági kényszerek, korlátozások, ideológiai támadások, tiltások, fenyegetések, megfélemlítések, a hatalmi erőszak változatos formái alakították az alávetett társadalom viszonyrendszerét. A konkrét beavatkozási formák, kényszerek, helyzetek részletes kifejtésére, néven nevezésére a korabeli hatalmi-politikai viszonyok között önvédelemből érvényesülő öncenzúra okán érthetően nem kerülhetett sor.

Gellérd Imre lelkeszi jelentésekbe foglalt látéletei a falu társadalmának értékrendi változásairól, a személyközi kapcsolatok megromlásáról, összetett mikrotörténeti kép- és elemzéssorozatként értelmezhetők. Íme egy ezt példázó jelentése:

„Valláserkölcsi élet

Az 1954 év valláserkölcsi szempontból hit- és erkölcsi életünk megpróbálásának esztendeje volt. Nehézségeink minden esztendőben voltak, de annyi gond és félelem osztályrészül soha nem jutott, mint 1954-ben. Nevezhetjük ezt az évet a gondok évének, a félelem évének, a panaszok évének. A székely ember szeret panaszkodni, állapítja meg Connert a székely népről szóló tanulmányában – ámde a székely panasz-öszön az elmúlt évben beteges méreteket kezdett ölteni. A hit és erkölcs próbaköve a szenvedés. Nem az öröm s a jólét, hanem a gond és megpróbáltatás mutatja meg mennyire mély vagy mennyire felszínes a hitünk. Jó időben minden gyümölcs áll a fán, de jön a vihar s akkor tudódik ki, melyik a férges s melyik a jó. A történelem vihara⁴⁸ is megrázza sorsunk fáját: kinek erős

⁴⁷ Unit. Ekg. Siménfalva ECCLESIA DOMESTICA. 1956-1986. Leltári szám: U. E. S. 213. 7.

⁴⁸ Az ötvenes évek társadalmi válsághelyzetére itt használt „vihar” metaforát megtaláljuk a székelyföldi falu kollektivizálását ábrázoló faluregényben is: „*Kezdődik a legviharosabb, a legszelesebb ős. Nem lesz olyan legkisebb, legeladugottabb fája az erdőnek, amit ne találna, meg ne tépdessne a kezdődő őszi vihar. Nem lesz ember a faluban, akit meg ne érintene a nagy vihar szele.*” (SZABÓ Gyula, *Gondos atyafiság*. I. 1955. 360.)

a hite, rajta marad, kinek pedig férges, lehull, elpusztul, nem bírja ki a próbát. Az 1954-ik évben kezdett kibontakozni a különbség, a választóvonal az erős hitű a gyenge hitű és a hitetlen emberek csoportjai között. Most kezdjük csak látni, hogy mit és mennyit ér a hit, s milyen óriási veszedelem elveszíteni azt [...] Igaz, hogy az istentiszteletek látogatása 1953-hoz képest nem emelkedett, sőt némi csökkenés állt be, de az tagadhatatlan, hogy híveink sokkal több gátlás leküzdése árán tudtak eljutni az Isten házába, mint bármely más esztendőben.”⁴⁹

Az antiklerikális propaganda célja a vallási hagyomány kiiktatása volt. A külső gátlások az egyházi élet hagyományos szokásrendjét támadó ateista propaganda, illetve az egyház jelenlétének, kizorításának kísérletei a nyilvános térből. Ezekről a támadásokról nem számolhatott be a lelkész, a következményekről viszont sokoldalú képet nyújtott:

„Híveink lelki profilja 1954-ben

Híveinknek az elmúlt évben tanúsított lelki megnyilatkozásaiból a következő profilt, lelki képet állíthatjuk össze.

1. Fokozódó türelmetlenség és nyugtalanság.
2. Növekvő ún. sorsfélelem, aggályosság, de ugyanakkor
3. Egy ún. sztoikus és apatheotikus lelki magatartás kialakulása. Ez utóbbi lemondást és lelki elszigetelődést is vont maga után, aminek káros hatásait egyházi életünkre nézve is érezzük. Helyes a sztoicizmus és az apátheia?
4. Jellemző közösségi alkatunk változatlanul fennáll. A kalákaszellem, a szomszédsági körök, rokonsági körök a segítő szellem a fentiek dacára sem csökkent, sőt az 1954. év sok szép példáját mutatja ennek a szellemnek.

5. Hajlam a hedonizmusra. Tapasztalhatóan nőtt azoknak a száma, akik így gondolkoznak: ha úgy sem tudok semmire menni, legalább amíg lehet, hadd együnk, igyunk, szórakozzunk, úgyis csak az a miénk, amit megesszünk. Ki tudja, mit hoz a holnap, szedjük le a pillanat minden élvezet-gyümölcsét. Helyes ez az életelv? Gondolkozzunk.”⁵⁰

A gazdasági javak hatalmi elvonásának következménye a szűkösség a mindennapokban, a már elért életszínvonal csökkenése, a szükségletek korlátozása. A szűkösségnek a társadalmi kapcsolatok, a magatartás szférájában is következményei voltak: bizonytalanság, félelem, kilátástalanság, individualizmus:

1954: „Fokozódott a félelem a holnaptól. Ki tudja, mi lesz velünk! Hátha éhen halunk, hátha holnap már nem lesz, amit felvegyünk! Ez a félelem híveink egy részét valósággal kétségbe ejti és arra ösztönzi, hogy minden eszközzel, min-

⁴⁹ Jkv. U. E. S. 186. 139–141.

⁵⁰ Jkv. U. E. S. 186. 144.

den úton biztosítsa családjá részére az életszükségleteket. A siménfalvi ember nem akarja elért életszínvonalát alább adni, a siménfalvi ember nem képes kibékülni ezzel a szóval, hogy nincs. Ezért megy, harcol, kereskedik, tervez, mindenhez hozzáfog. Eddig nincs is baj, de valláserkölcsei szempontból rögtön károsá válik ez a szellem, mihelyt egy kicsit is fokoztuk. Kitermelődik a merkantilisz szellem, a nyereszkeskedő, a másikat félretaszító, csak magát ismerő, önös természet, ami elhomályosítja az emberben a tiszta, egyenes, becsületes, igazságos valláserkölcsei tartalmat...⁵¹

„Erkölcsei élet

Siménfalva népe nyugtalan nép. Testi és lelki alkatánál fogva hajlamos az idegességre. A pajzsmirigy-túltengés, szív- és gyomoridegesség napirenden van. Ezek nagymértékben befolyásolják az egyes emberek kedélyállapotát. Siménfalva népe igényes nép. Ha igényeit nem tudja kielégíteni, önmagát emészti. Na, most már ez a két tényező, a nyugtalanlás és az állandó felháborodás együttvéve híveinket egymással szembe türelmetlenekké teszi. Innen származnak a különböző összetűzések, veszekedések, a tartós haragnak és a gúnyos megvetésnek szomorú estei. Ezek az esetek 1954-ben szaporodtak. Sok a pletyka, sok az áskálódás egymás ellen, sok a házassági zavar, sok a fegyelmezetlenség, sokkal több, mint máskor. Miért, vajon?

Óriási jelentőségű ügyről van szó, s egyáltalán nem túlzok, midőn kijelentem, hogy ezek az erkölcsi életbevágó hiányosságok, perpatvarok, az egymás elleni indulatos kitörések engemet, mint lelkészt nagyon lesújtanak. Egy-egy ilyen ún. hír napokra kihatóan megzavarja kedélyállapotomat, s álmatlan éjjeleken át tusakodom a kérdéssel: mi van ezzel a faluval, miért nem tudnak egymás mellett békében megférni, miért ássuk önmagunk boldogságának sírját olyan tragikus következetességgel? A gondok keresztje amúgy is sok, s mi ahelyett, hogy egymás terhét hordoznók, rákapaszkodunk gyarlóságunk teljes súlyával, hogy még nehezebb legyen.⁵²

A gazdasági kényszerek és az antiklerikális propaganda, a folytonos ideológiai hadviselés következményei egyéni és közösségi szinten a világértelmezés, a gondolkodásmód változása:

„Hitéletünk, egyháziasságunk terén kevés új megállapítani valónk van. A nehéz történelmi idők általában szélsőségekbe sodorják az ember hitéletét. Egy része az ateizmus, az istentagadás felé, más része a miszticizmus határait érintő buzgóság felé sodródik. Ekg-ünk ezzel az általánosnak mondható elvvel ellentét-

⁵¹ Jkv. U. E. S. 186. 144–145.

⁵² Jkv. U. E. S. 186. 147–148.

ben megőrizte egészséges egyensúlyát. Istentagadásra, agresszív hitetlenségre nyílt formában nem adódott példa. Tudomásunk van azonban arról, hogy ilyen lelki magatartás az ekg-ben létezik. Létezik ezen kívül szkepszis, kételkedés is. Olyan emberi magatartás, midőn valaki még gyakorolja a hitélet különböző formáit, de kételkedik abban, hogy volna Isten, s ez az Isten törődne velünk. A szkeptikusok száma a múlt évben a külső nehézségekkel párhuzamosan nőtt, ami kis aggodalomra ad okot.”⁵³

Részlet az 1956. évi jelentésből: „Híveim lelki alkatát minden évben a jelentés keretében szoktam jellemezni. jelen jelentésemben az általános jellemzéstől eltekintek, csupán azokra a sajátosan 1956-ik évi lelki vonásokra igyekszem rámutatni, amelyekkel a Siménfalvi Egyházközség képe gyarapodott. Így például fokozódott a nyugtalanság. Híveim amúgy is nyugtalan természetűek, hiperszenzibilisen reagálnak a külső behatásokra. Nagyfokú extratenzió és az objektivitásra való szokatlanul erős törekvés jellemzi őket. A külső világeseményekre ebben az évben páratlanul élesen reagáltak. Valóságos idegességi és szorongási állapotok állottak elő. A családok belső békessége és a családok közti feszültségek terén sajnos enyhülések általában nem álltak be. Több sajnálatos példa van az egymás elleni kirohanásokra is.”⁵⁴

A „külső világesemény”, amelyre a siménfalviak is páratlanul élesen reagáltak, az 1956-os magyar forradalom volt. A székely falvak lakossága feszült figyelemmel követte a magyarországi eseményeket. „A magyarországi megmozdulás rendkívüli izgalmat váltott ki a nép körében. Szilárd volt a meggyőződés, hogy a Budapesten elindult lavina fejleményeként a leigázott európai államokban összemlik a vörös pokol. Éppen mint az 1940 évi bécsi döntés idején, ezekben a napokban is szünetelt minden munka. Türelmetlenül vártuk az újabb és újabb híradásokat...” – jegyezte fel naplójába 1956 novemberében Máthé János magyarhermányi gazda.⁵⁵

Az évek továbbra is nyomasztó hangulatban, kétségek közt telnek: „Lelkészi jelentés a Siménfalvi Egyházközség életéről [...] 1957-ik évben: Az elmúlt évben sokkal érezhetőbb volt az aggodalom a jövőért, a félelem a bizonytalan holnapokért. A jó termés ellenére is híveink fokozott nyugtalansággal néznek az új esz-

⁵³ Unitárius Egyházközség Siménfalva, *Jegyzőkönyv 1955-től 1972-ig*, leltári szám: U. E. S. 211., 11.

⁵⁴ Unitárius Egyházközség Siménfalva, *ECCLESIA DOMESTICA. 1956–1986*, leltári szám: U. E. S. 213., 1.

⁵⁵ *Az 1956-os forradalom és a romániai magyarság (1956–1959)*, főszerk. Stefano BORTONI (Csíkszereda: Pro-Print, 2006), 184.

tendő elé, melytől több szkepticizmussal várnak jót, mint az eddigi évek akármelyikétől. Mi lesz a világgal, lesz-e béke, vagy a háború tüze fog felperzselni mindent? Ezek a kérdések aggodalomná nőttek híveim lelkében, s pesszimizmussal kellett küszködnöm egész éven át. Az egész falu hangulata nyomott volt s nem kevés apathejával fogadták híveim a napi eseményeket, amelyek máskor izgatták és nyugtalanították. A politikai élet utáni eleven érdeklődésük váratlanul megtorpant.”⁵⁶

„Lelkészi jelentés a Siménfalvi Egyházközség életéről... 1958-ik évben

Híveink anyagi gondjai a gyenge termés miatt érezhetően fokozódtak. Jellemző túlérzékenységük, igényességük, nyugtalanságuk ebben az évben az anyagi gondok miatt is fokozódott. A társadalmi átalakulás, bár lelki krízist váltott ki, mégis híveink utólag megnyugodtak. Igen fontos kötelességemnek tartottam híveink megnyugtatózásában közreműködni, őket lélekben lecsendesíteni és főleg arra törekedtem, hogy sem személyek, sem családok, vagy csoportok között semmiféle ellentét elő ne álljon, egymást ne bántsák. Isten iránti hálaérzettel állíthatom, hogy ez a nehéz feladat részemről sikerrel járt. Híveink nem veszítették el munkakedvüket, nem váltak közömbössé sorskérdéseik iránt, nem sülyedtek apathejába.”⁵⁷

Az ötvenes években az erőszak számos formájának állandó egyidejű jelenléte határozta meg a mindennapi életet. A korszak konfliktusos viszonyai között jellemző, sajátos kommunikációs gyakorlat volt a vádaskodó, rágalmazó névtelen levelek írásának. Siménfalván is voltak példái az egyházellenes támadások e formáinak. A nyilvánosságot nem vállaló vádaskodó személyek motivációi, a levelek tartalma nem ismertek, eleddig legalábbis nem találtunk névtelen leveleket. A források hiányában a kontextust csak egyik fél oldaláról ismerhetjük, így fennáll a veszélye, hogy félreértjük az egykor volt helyzetet, a szereplők indítékait. Nagy valószínűséggel az antiklerikális propaganda következményeiként „*elharapódzott erkölcstelen szokást*” a hagyományos vallásos értékrend elleni szimbolikus támadást a társadalmi nyilvánosságban itt sem vállalták az uralomra törő kommunista ideológiához lojális támadók. A vallásos értékrendjükben megingathatatlan hívek az egyházi fórumon szankciókkal büntettek:

„4. sz jegyzőkönyv. felvettük a Siménfalvi Egyházközség Fegyelmi Bizottságának f. év február 12-én tartott nyilvános üléséről. Jelen vannak, a lelkész, a f. bizottság tagjai és a gyülekezet.

⁵⁶ *Eccl. Dom.* U. E. S. 213., 12–13.

⁵⁷ *Eccl. Dom.* U. E. S. 213., 24.

Lelkész jelenti, hogy f. hó 8-án reggel a papilak ajtaja előtt névtelen levelet talált, melyben a lelkész személyét és az egyházközséget gyalázó szavakkal illeték. *Tekintettel arra, hogy hasonló kísérletek egyesek részéről a múltban is történtek, más felől, hogy az ekg-ben az ilyen névtelen levelezés, mint erkölcstelen szokás, az utóbbi időben veszedelmesen elharapódzott (Kiemelés tőlünk – O. S.),* szükséges, hogy névtelenül bár, a bizottság a legélesebben bélyegezze meg a tettest s tegyen meg mindent a hívek fegyelmezése érdekében.

Fegyelmi bizottság a legnagyobb felháborodásának ad kifejezést s a következő határozatokat hozza:

1. Nyilvánosan kijelenti, hogy a levélben felhozott vádak a valóságnak nem felelnek meg.

2. Felkéri a híveket, hogy alaptalan gyanúsításokkal egymás iránt ne éljen, a tettes felderítését bízza a vezetőségre.

3. Kéri a lelkészt és családját, ne vegye tragikusan az esetet, mivel az megfontolatlan, beszámíthatatlan, egyén cselekedete.

4. Kimondja, hogy mindent meg kell tennünk a tettes személyének kiderítésére és megbüntetésére.

5. A tettesre vonatkozóan a bizottság kimondja, hogy az felháborító ostobaságról, egyháziatlan, gyalázatos magatartásról, undok-trágár és aljas természetéről, száddista bűnöző hajlamról, áruló, rosszindulatú szellemről tett tanúbizonyságot. Ezekért, valamint azért, hogy egyházunk nyílt ellenségévé szegült, nevezett nem tekintendő unitárius egyháztagnak s megbélyegzését az egyházközség nevezett haláláig fenntartja.

6. Lelkész javaslatára, amennyiben a tettes önként jelentkezik s cselekedetét bevallja, lelkész a titoktartás kötelezettségét vele szemben vállalja [...]”⁵⁸

A radikális, kommunista társadalom-átalakító projekt megvalósítása felé vezető hatalmi gyakorlatban „egyértelműen látszik, hogy a korábbi falusi társadalmi-gazdasági miliók minden áron való feltörése, a konfliktusok gerjesztése és a politikai hatalmi céloknak alárendelt átrendezése volt az egyik meghatározó tényező. Az egyik krízis követte a másikat, a sodródás olyan társadalmi gyakorlatot szabályozó elemmé lett, amely csak a radikális állami beavatkozások idején jellemző mint tömeges stratégia.”⁵⁹

A hatalom az aktuálisnak hirdetett gazdasági, társadalmi és politikai feladatok megvalósításához, a kommunista projekt sikeréhez felhasználta az egyházat is. Az „államszocializmussal való kompromisszumkötés kényszerpályájára sod-

⁵⁸ *Jegyzőkönyv 1955-től 1972-ig*, leltári szám: U. E. S. 211. 24–25.

⁵⁹ Ö. Kovács, *A paraszti társadalom...*, 112.

ródott⁶⁰ egyház hatalmi alávetettségében a rákényszerített elvárásokat a főhatósági leiratokban, főpásztori levelekben közölte a vidéki esperességekkel és a vidéki lelkészekkel. Az egyház belső nyilvánosságában keletkezett forrásokból a továbbiakban illusztrálható lesz, hogy a lelkészeknek a társadalom-átalakító kommunista projektben vállalniuk kellett a társadalmi aktivista szerepét. A kutatás egyik további megválaszolásra váró kérdése, hogy ezekben a szerepteljesítésekben azonosíthatók-e színlelt magatartásformák? Más erőszakformák mellett általánossá vált nyelvi erőszak is: az intézményi nyelvhasználat írott formáiban megjelentek a kommunista propaganda nyelvi elemei. A következő fejezetben a lelkészekről elvárt pártállami támogatások eseteit (profán tevékenységek, feladatkörök), társadalmi aktivitás különböző területeit és a hatalmi erőszak alkalmazásának, a függőségi viszonyok működtetésének gyakorlatát vizsgáljuk.

(Folytatjuk)

Melléklet

Az Unitárius Egyház Képviselő Tanácsától, Kolozsvár, Kossuth L. u. 9. Tel: 3609.

Sz.155/1953.

E. K. T.

Körlevél

valamennyi lelkész és egyházi alkalmazott afiaihoz mezőgazdasági ingatlanok felajánlásával kapcsolatos eljárásban.

Az alábbiakban tisztelettel közöljük az ortodox egyház szinódusának irodája által a kolozsvári ortodox püspökségnek küldött leirat alapján, a Földművelésügyi Minisztériumnak a 308/1953 számú minisztertanácsi határozatra vonatkozó rendelkezését.

„A Földművelésügyi Minisztérium az érdekeltek tudomására hozza, hogy a Román Népköztársaság Minisztertanácsának 1953. február 1-én kelt 308 sz. határozata alapján a mezőgazdasági ingatlanoknak az Állam tulajdonába való átten-

⁶⁰ PÁL, *Ellenállás...*, 402.

gedésére vonatkozó kérések kedvező elintézése a következő feltételek mellett lehetséges:

Valamennyi érdekelt kérést nyújthat be, amelyben előadja az óhaját és azokat az indokokat, amelyek alapján a birtokában levő területeknek az Állam tulajdonába való átvételét kéri. /Román eredetiben: Toți cei interesați pot să prezinte cereri prin care să-și arate dorința și motivele de trecera terenurilor pe care le posedă, în proprietatea statului./

Ehhez a kéréshez csatolni kell egy igazolást, amelyet azon Néptanács végrehajtóbizottsága állít ki, amelynek körzetében van a terület és egy, az Állam tulajdonában való átruházásra vonatkozó okiratot.

A kérést, csatolva hozzá a Néptanács Végrehajtóbizottságának igazolását és az Állam tulajdonába való átengedésről szóló okmányt, be kell mutatni a közlés kiadásától számított 20 napon belül azon vállalat, intézmény, gazdasági szervezet, vagy tömegszervezet vezetőségénél, ahol dolgozik az érdekelt.

A területeket a Földművelésügyi Minisztérium tehermentesen fogja átvenni.

Az Állammal szembeni pénz- és természetbeni tartozások, amelyek ezen területeket terhelik, töröltetnek. A lemondási és átveési okiratok bélyeg- és illetékmentesek.

A Földművelésügyi Minisztérium fentiekben ismertetett értesítésével kapcsolatban, amely értesítés a napilapokban már megjelent, az ortodox egyház az alábbi utasításokat adta ki, amelyeket hasonló és az egyházak közötti egyöntetű eljárás érdekében szintén közlünk: „Következésképpen valamennyi lelkész, énekvezér és más állandó egyházi alkalmazott beleértve azokat is, akiket kulákoknak nyilvánítottak, jogosult hogy az Állam tulajdonába való átengedés céljából kérést adjon be azon területekre nézve, amelyeket ő, vagy házastársa birtokol /poseda/, amely területek után az adóhivatalnál adóval van megróva.

Az egyházi alkalmazottaknak tanácsolja, hogy a lakóház körül ne tartsanak meg nagyobb területet, mint amekkora a R. N. K. alkotmányának 12. szakaszában meg van határozva /ház körüli kisegítő gazdaság/.

A kéréseket csatolva hozzá a Földművelésügyi Minisztérium értesítésében foglalt okmányokat, legkésőbb folyó évi február 28-ig kell benyújtani az illetékes esperesi hivatalhoz, amely azokat az átvenni kért mezőgazdasági ingatlanok fevése szerint illetékes rajoni bizottságoknak terjeszti fel, minden kéréshez csatolva az esperes által aláírt bizonyítványt annak igazolására, hogy a kérelmező állandó és nem időszakos /sezoniér/ alkalmazott.

Azon célból, hogy a munkálatok meggyorsítsanak és más felvilágosítások végett is, esperes afiai lépjenek érintkezésbe a Vallásügyi Minisztérium illetékes rajoni megbízottaival.”

Kolozsvár, 1953. február 19.

Atyafiságos üdvözlettel:

Dr. Kiss Elek püspök

Dr. Szathmáry János. Előadó